

Järnåldersboplats och en hålväg

Arkeologisk förundersökning av L1972:5794, hålväg, samt
L1970:3855, boplats, inför kommande vägbyggnation vid Bor,
Voxtorps socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Järnåldersboplats och en hålväg

Arkeologisk förundersökning av L1972:5794, hålväg, samt L1970:3855, boplats, inför kommande vägbyggnation vid Bor, Voxtorps socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2021-186
Länsstyrelsens dnr: 431-3469-2021

Rapport, foto och ritningar: Annie Rosén och Lotten Haglund
Rapportgranskning: Mikael Nordström
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	8
Tidigare undersökningar	9
Resultat	10
Hålväg L1972:5794	10
Boplatssområde L1970:3855	11
Datering och vedart	11
Fynd	13
Utvärdering av undersökningsplanen	13
Kunskapspotential	14
Administrativa uppgifter	16
Referenser	17
Digitala referenser	17
Tryckta källor och litteratur	17

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell	19
Bilaga 2. Anläggningstabell	21
Bilaga 3. Vedartsanalys	25
Bilaga 4. ¹⁴ C-datering	27

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

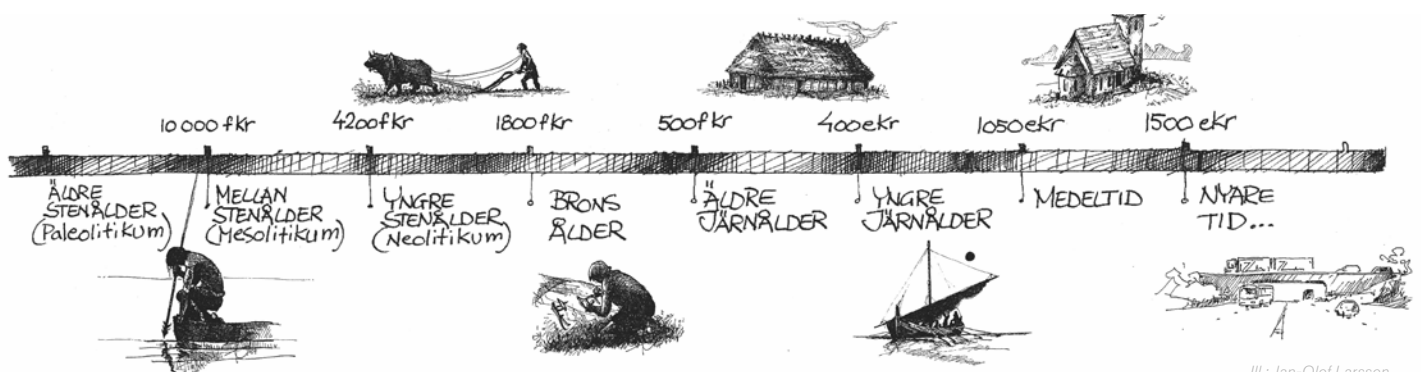
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningsens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämnings synpunkt.

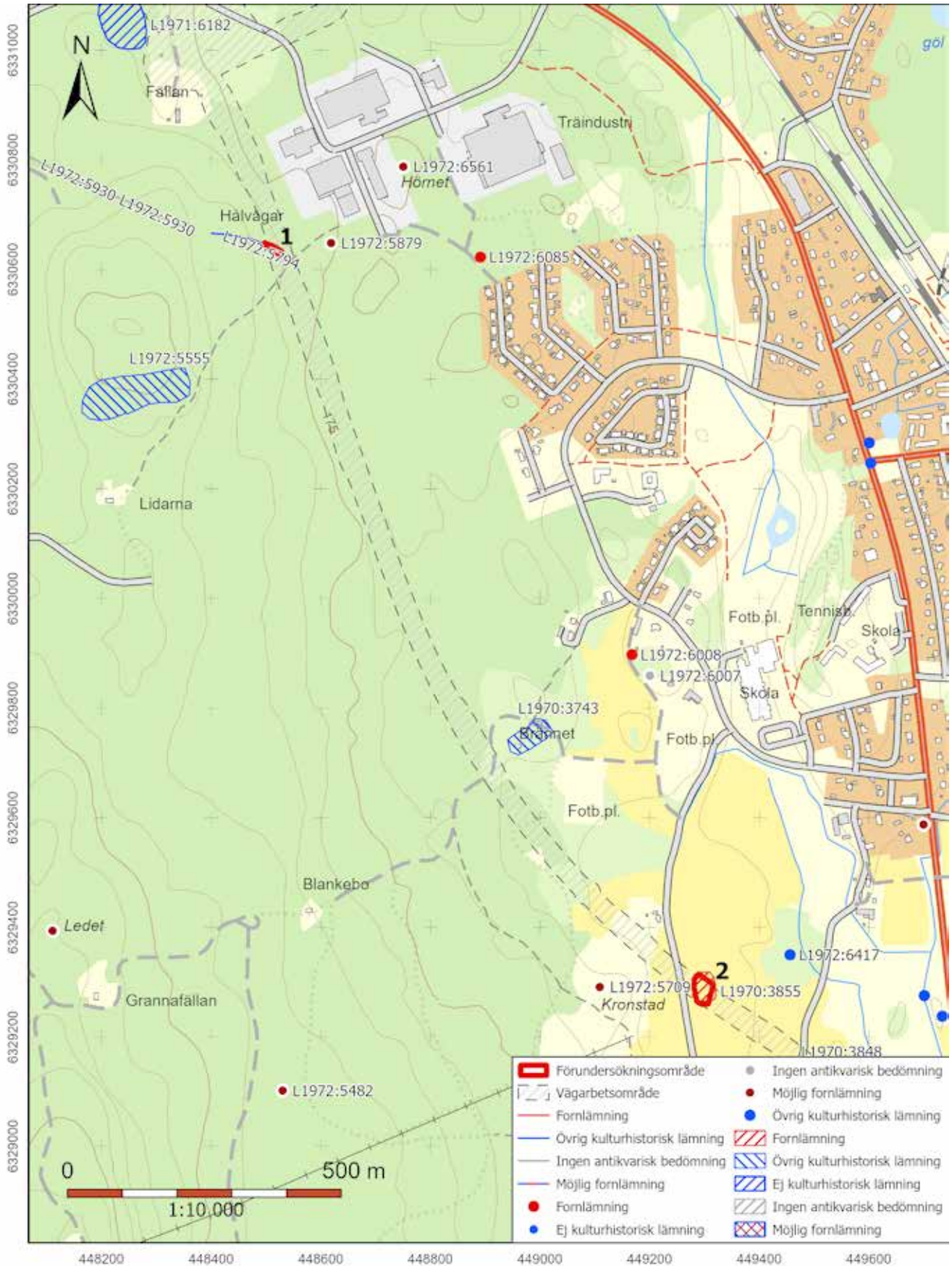
Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Sammanfattning

Under sen höst 2023 samt en dag under tidig vår 2024 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning strax utanför Bor, Värnamo kommun. Anledningen var att väg 27 ska ledas om utanför samhället, och den planerade vägsträckningen skulle påverka två fornlämningar, färdväg L1972:5794 samt boplatssområde L1970:3855.

Tyvär visade det sig att hålvägen har blivit förstörd av skogsbruk, och kunde därför inte undersökas. I boplatssområdet påträffades däremot ett flertal anläggningar, så som stolphål, härdar och nedgrävningar, där några har daterats till äldre järnålder.

Figur 1. Utdrag ur digitala ekonomiska kartan. Skala 1:10000.

Inledning

Under hösten 2023 samt tidigt på året 2024 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning i Bor med anledning av den planerade omdragningen av väg 27 utanför Bors samhälle. Glappet i fältperioden berodde på att vintern raskt kom, och därmed försvårade fältarbetet.

Inom vägarbetsområdet har flertalet arkeologiska utredningar genomförts med start 1993 (Vestbö 1993). Senast var den arkeologiska utredningen, steg 2, som genomfördes 2018 (Engman 2018). Då identifierades den hålväg, L1972:5794 samt boplatsområde L1970:3855 som omfattades av denna förundersökning.

Uppdragsgivare var Trafikverket, fält- och rapportansvarig var Annie Rosén.

Målsättning och metod

Målsättningen med förundersökningen var att fastställa och dokumentera fornlämningarnas karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att tillvarata eventuella fornyfynd. Förundersökningens resultat skulle kunna ligga till grund för beräkning av eventuell arkeologisk undersökning, samt kunna användas av exploatören i fortsatt planering för exploatering.

Metoden för att undersöka den del av hålväg L1972:5794 som berördes av det planerade vägområdet, var att först försöka identifiera fornlämningens utbredning, för att därefter med hjälp av maskin dra schakt tvärs över den förmodade längdriktningen, för att undersöka form och djup. Vid fältbesök under hösten 2023, så var området bevuxet med tät gran och sly och hålvägen gick inte att lokalisera, varför det beslutades om att avverka området inför förundersökningen. Tyvärr visade det sig att området blivit markerett, och inga spår av hålvägen gick att urskönja i terrängen. Trots detta drogs tre schakt tvärs över den förmodade längdriktningen, och ytan metalldetekterades.

För att bedöma boplatsområdet L1970:3855 drogs schakt med maskin, jämnt fördelade över ytan. Matjorden undersöktes med provgropar och de anläggningar som framkom undersöktes med handgrävning och dokumenterades i fält. Ett urval anläggningar provtogs för ¹⁴C och vedart, samt i två anläggningar togs jordprover för makrofossilanalys. Metalldetektor användes löpande på båda områdena, och samtliga schakt och anläggningar mättes in med RTK.

Topografi

Förundersökningsområdet för boplatsen L1970:3855 är beläget i ett jordbrukslandskap strax söder om Bor samhälle, vid sjön Flären, på runt 150 meter över havet. Sjön grenar i norr ut sig i två armar där Voxtorp kyrka och säteriet Lundboholm är belägna strax norr om den västra förgreningens ände och samhället Bor vid den östra

förgreningens ände. Sjön är förbunden med sjön Furen i öst, och cirka 10 kilometer väster ut är sjön Vidöstern. En viktig landskapsförändring skedde i området för förundersökningen mellan 1924-28, då Flårens nordöstra förgrening dämades av, på grund av att sjövikens upprepat översvämmade och skapade problem. Ursprungligen var sjövikens bredd cirka 1000×300 meter (N-S), och idag är sjön ca 350×200 meter. Geologiskt är berggrunden av granit och jordarten är isälvsavsättningar av sand. I öst är ett parti med lera-silt (Vestbö 1993, SGU).

Hålvägen L1972:5794 är belägen i ett område av storblockig morän, beväxt med tät sly och unga granplantor, strax nordväst om Bor samhälle. Området har inom de senaste 15-20 åren totalavverkats, så större träd fanns ej inom ytan. Direkt i öster är ett mindre industriområde, där närmsta industri nyligen anlagt en större asfaltsplan.

Boplatsområdet är beläget i ett öppet jordbrukslandskap på en åker beväxt med vall. Området är flackt, med spridda gårdar och i söder kan sjön Flåren skimras på håll.

Fornlämnings- och kulturmiljö

I närområdet till Bor finns endast ett fåtal registrerade fornlämningsmärken, där majoriteten rör sig om vägmärken (L1972:5463, L1972:6085, L1972:5387, L1971:4459 med flera). Cirka 600 meter norr om boplatsområdet finns en rest sten, tolkad som grav markerad med block (L1972:6008) samt uppgift om hällkista (L1972:6007). I omgivningarna har lösfynd av stenålderskaraktär påträffats, en flintyxa och två stockbåtar (L1972:6417) och en enkel skafthålsyxa (L1972:6564).

En kilometer syd-syöst om boplatsområdet finns platsen för Trollaborg (L1972:5863), en borganläggning av framför allt trä, som brändes ner i början på 1400-talet. I övrigt finns en del torp- och industrilämningar (L1972:5709, L1972:5709, L1972:6499, L1972:5864, L1972:5482, L1970:3848 med flera). Strax söder om Trollaborg, i Ed, är ett rikare fornlämningslandskap, med bland annat en runsten (L1972:6327), gravar från brons- och järnålder (L1972:7051, L1975:9488, L1972:6391 med flera), samt stenåldersboplatser (L1972:6255, L1972:5499 med flera).

Den del av hålvägen L1972:5794, som omfattades av förundersökning, är en del av en längre sträcka hålväg (tillsammans med L1972:5930), totalt cirka 900 meter. Öster om hålvägens norra del finns områden med fossil åker (L1971:6305, L1970:3753), tillsammans med stenmurar (L1970:3755, L1970:3754, L1970:3772), som utgör delar av ett äldre jordbrukslandskap.

Tidigare undersökningar

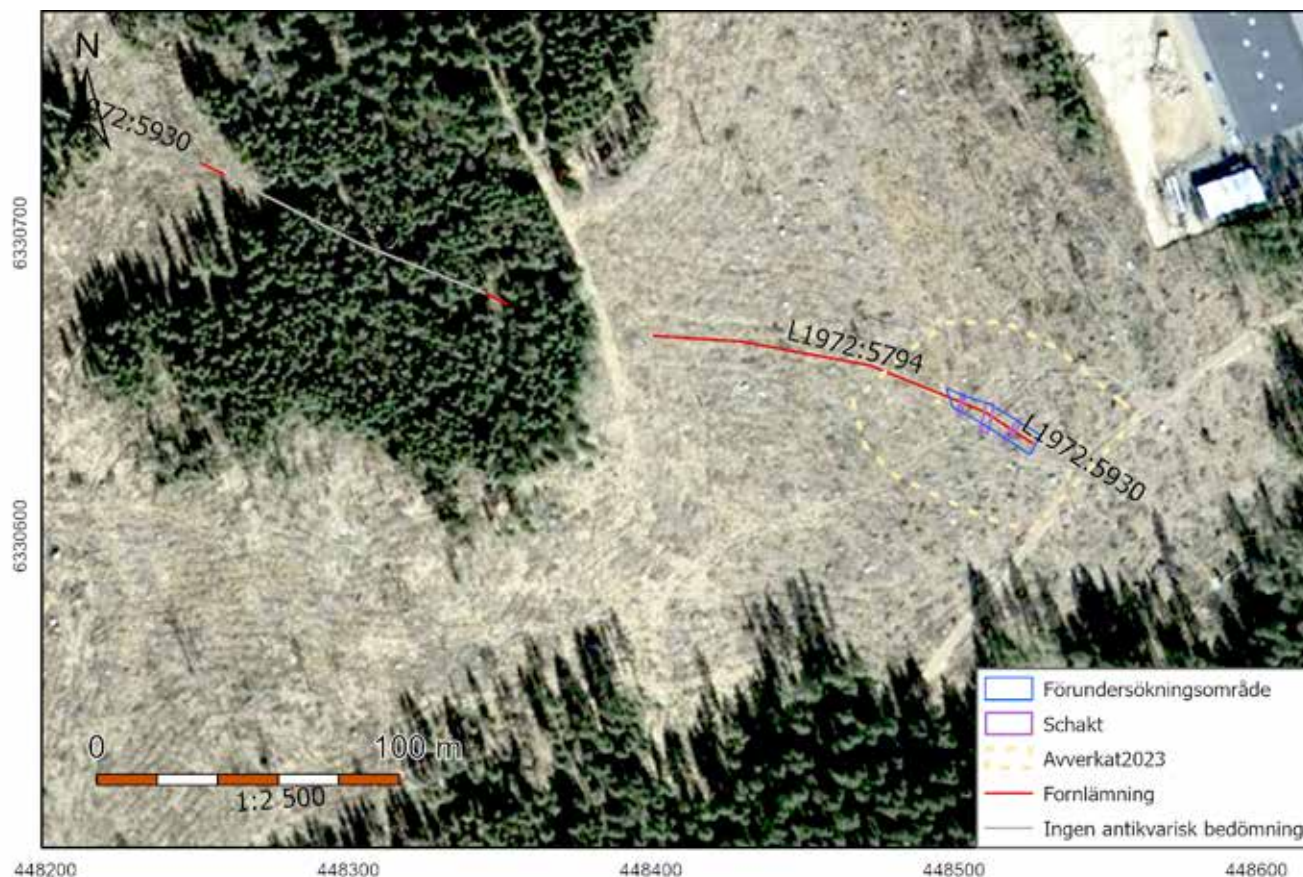
Projektet med att leda om den vältrafikerade väg 27, som idag går genom Bor samhälle, till att i stället gå runt samhället, har diskuterats och utretts under decennier.

Redan 1993 genomförde Jönköpings läns museum en kulturhistorisk förstudie samt en arkeologisk utredning inför det planerade vägbygget, där bland annat boplatslägen identifierades söder om Bor. Det konstaterades att flertalet lämningar skulle kunna påverkas av de alternativa vägsträckningarna (Vestbö 1993). 2002 genomfördes en kompletterande utredning, även denna av Jönköpings läns museum. Då bekräftades det resultat man fått från utredningen 1993. Totalt hade 13 registrerade lämningar noterats inom utredningsområdet (Skanser 2002).

2017 var det åter dags för utredning, steg 1, när vägområdet snävats in. Utredningen utfördes av Sweco, och ytterligare 22 objekt tillkom inom då aktuellt utredningsområde. Huvuddelen av dessa är agrara lämningar, så som röjningsröseområden och stenmurar

Figur 2. Hela undersökningsområdet för hålvägen metalldetekterades och tre schakt drogs tvärs över hålvägens förmodade stäckning. Som syns i bilden var terrängen av blockig morän, med större stenar som låg tätt.

Figur 3. Hålvägens utbredning på satellitbild från 2009, när området är avverkat. Här syns spår av markberedning, som delvis följt och delvis korsat hålvägen. Inför förundersökningen avverkades ett mindre område (i gult) och schakt drogs tvärs över undersökningsområdet och den förmodade vägsträckningen..

(Engman 2017). 2018 återkom Sweco för utredning steg 2, där sökschaktning genomfördes inom 6 områden. Resultatet blev bland annat att två boplatser kunde konstateras utifrån anläggningar och fynd (L1970:3855, L1970:3849) (Engman 2018).

Resultat

Hålväg L1972:5794

Hålvägens totala sträckning är runt 900 meter, med sektioner som är registrerade vid olika tillfällen, och därmed har två lämningsnummer: L1972:5930, L1972:5794. Vid besiktning 2008 var en brukningsväg till kalhygge anlagd längs den angivna sträckningen för L1972:5930 och endast två fragment, totalt cirka 15 meter långa syntes i den sydöstra delen. Vid samma besiktning syntes den del av hålvägen som nu var aktuell för förundersökning.

Det kan konstateras att man, sannolikt i samband med avverkning och eventuellt återplantering, ej varit varsam. Enligt historiska satellitbilder över området på Google Earth, så var området totalavverkat under 2006 och var fortfarande öppet 2009. Här kan man också se att viss hänsyn kan ha tagits för hålvägen, då spår av markberedning ungefär följer hålvägens sträckning (Google Earth). Vid fältbesök i juli 2021 samt i oktober 2023 kunde hålvägen inom förundersökningsområdet ej ses, på grund av kraftig tillväxt av tät sly.

Inför förundersökningen avverkades därför ett lite större område, med hänsyn till eventuell felmarginal i den registrerade utbredningen. Den som utförde avverkningen var välinformerad om lämningen och avverkningen utfördes med varsamhet för att inte ytterligare förstöra eventuella spår. Tyvärr visade det sig att inga synliga spår hade bevarats inom förundersökningsområdet.

Trots detta togs tre schakt som korsade över halvvägens förmodade utbredning, och hela ytan metalldetekterades. Schakten kunde inte uppvisa några synliga spår av halvvägen, men med metalldetektor påträffades två delar av hästskor. Närvaron av häst kan indikera att området använts som färdväg, men hästskorna kan även vara tappade i samband med äldre tiders skogsbruk. Inga prover togs för datering och analys, eftersom halvvägen inte kunde identifieras.

Boplatsområde L1970:3855

Boplatsområdet påträffades under den föregående utredningen, indikerat av tre stolphål och två härdar. De båda härdarna bestod enbart av ett ljust flammigt kollager, och bedömdes som härdbottnar, där de ovanliggande lagren försvunnit i samband med brukandet av åkern. De tre stenskodda stolphålen utmärkte sig i den i övrigt relativt stenfria marken (Engman 2018).

Under förundersökningen togs 13 schakt om sammanlagt närmare 700 m² på platsen för boplatsen, för att avgränsa boplatsområdet inom vägarbetsområdet. Totalt påträffades 16 anläggningar, bestående av gropar, härdar och härdbottnar samt stolphål, och det kan konstateras att det rör sig om en boplats. Möjligen är några av nedgrävningarna större stolphål, vilket då kan innebära att en större byggnad finns inom undersökningsområdet. Detta får avgöras vid en eventuell undersökning av resterande ytor inom vägarbetsområdet. I en av nedgrävningarna (A13), påträffades ett avslag av flinta (F3) och i A17 påträffades en liten bit keramik (A1). I övrigt var anläggningarna fyndtomma.

Härdarna, fem till antalet, var mellan 0,5–1,3 meter stora och tre av dessa innehöll rikliga mängder kol och mindre skörbrända stenar, 0,05–0,15 meter stora. Två av härdarna var hårt överplöjda och därför kvarstod enbart bottenarna av dessa.

Datering och vedart

I tre av anläggningarna togs kol för datering. Anläggningarna för datering som valdes ut var samtliga belägna i den norra delen av området, då där finns en koncentration av härdar och att sannolikheten att få bra provmaterial därmed var god. Två härdar samt ett stolphål valdes ut för datering.

Dateringarna hamnade mellan ungefär 2200–1700 år före vår tideräkningens början, i äldre järnåldern. De daterade proverna skickades innan datering för vedartsanalys och det konstaterades att proverna var av al, björk och ek. Vedens egenålder påverkar

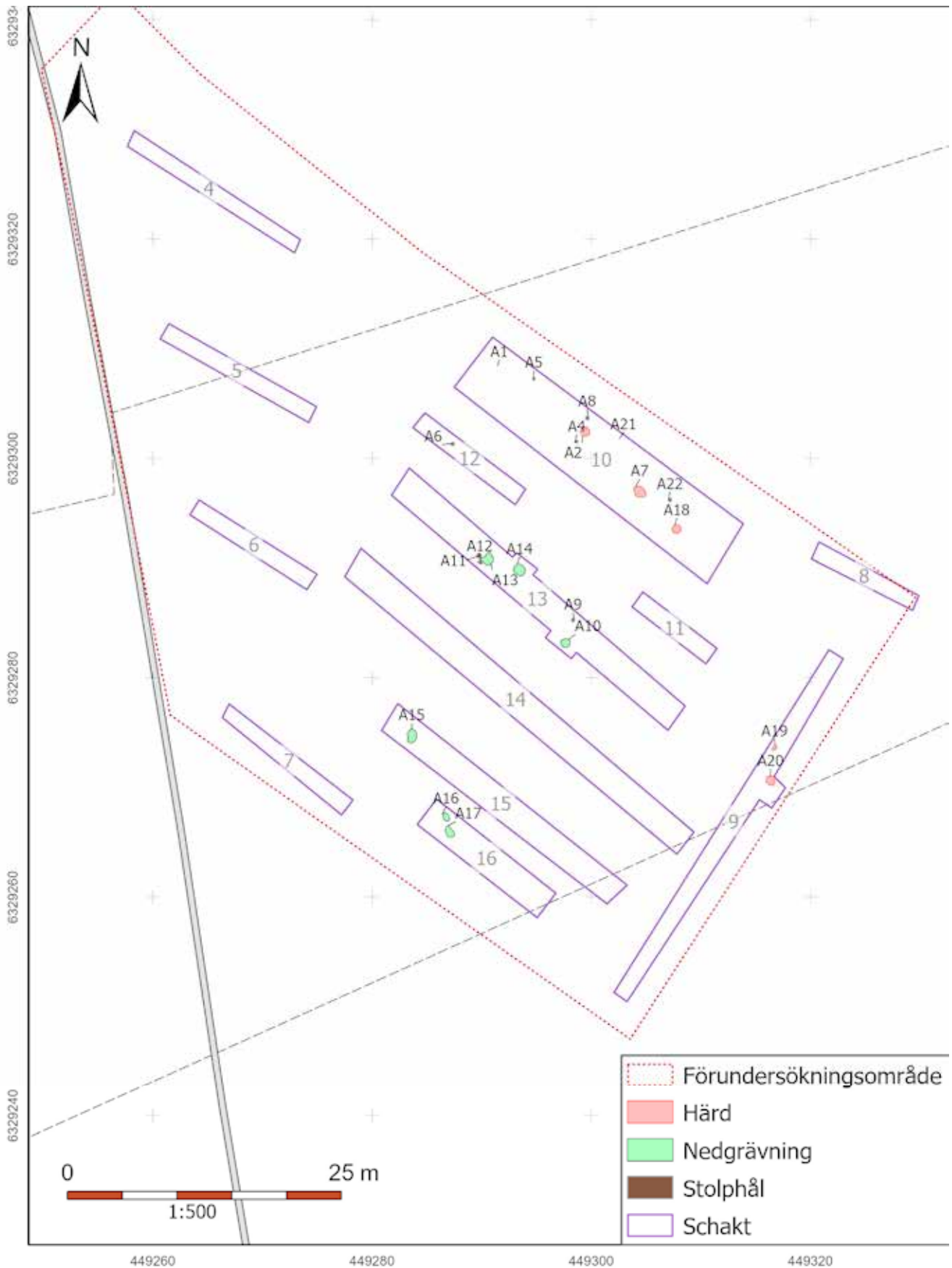
Figur 4. Nedgrävning, A14, med en kompakt kolhaltig fyllning i den norra delen. Anläggningen är 1,1x0,9 meter stor.

Figur 5. Härd A2, 0,9x0,8m. Datering av en bit kol av al daterades till runt 300-talet.

Figur 6. Anläggningarna A11, A12, A13. I plan såg det ut som separata anläggningar, men vid undersökning så växte dessa ihop. I A13, den större till ytan i plan, påträffades flinta, F2.

Figur 7. Boplatsområdet samt spridning av anläggningar.

ID	Prov	Anl.	¹⁴ C ålder BP	Vedart
1	Kolprov	A2 (hård)	1 764 ± 39	Al (maxålder 120år)
4	Kolprov	A5 (hård)	2 207 ± 30	Björk (maxålder 300år)
5	Kolprov	A7 (stolph)	1 772 ± 30	Ek (maxålder 500-1000år)

Figur 8. Tabell över prov och resultat av ¹⁴C-datering samt vedartsanalys.

spannet ytterligare på dateringarna, och trädslag med hög egenålder kan därmed avvika väsentligt från den händelse som är tänkt ska dateras. Eken är just ett sådant trädslag som kan bli mycket gammalt, vilket innebär dateringarna kan slå fel, beroende på om det är kärnved eller ytved. De andra två proven, av al och björk, båda med mycket lägre egenålder, dateras dock till ungefär samma period som eken. Därför kan man utifrån de tre proverna anta att de daterade boplatsslämningarna kommer från ett spann av cirka 400 år under äldre järnålder.

Fynd

I området där det funnits en hålväg kom två delar av hästskor, vilket kan indikera att området använts som färdväg. Delarna är tillvaratagna, och inlämnade för konservering, men har vid publicerandet av rapporten ej återkommit till läns museet.

Endast ett fåtal fynd påträffades i boplatsoområdet och två togs till vara. En bit keramik (F1) påträffades i en nedgrävning i sydvästra delen av boplatsoområdet. I A13, även den en nedgrävning, kom ett flintavslag i botten.

I övrigt så fanns ett område med bränd lera, A21 i den norra delen, men ingen bränd lera tillvaratogs eftersom den var allt för fragmenterad och pulveriserades.

Utvärdering av undersökningsplanen

Eftersom ärendet gått flera turer mellan exploitör och Länsstyrelsen, och nya beslut tagits sedan undersökningsplanens upprättande, är stora delar av den inte längre aktuella. De delar av den ursprungliga undersökningsplanen gällande hålväg L1972:5794 samt boplatsoområde L1970:3855 har följts och resultatet har presenterats.

ID	Fnr	Sakord	Material	Antal	Vikt i gram	Längd i mm	Bredd i mm	Tjocklek i mm	Anl.	Beskrivning
F1	JM.57092:1	Keramik	Keramik	1	0,59	15	12	4	A17	Svart keramik av järnålderstyp. I brottytan syns små magringskorn av ljus sand.
F2	JM.57092:2	Avslag	Flinta	1	1,05	22	15	4	A13	Avslag av ljust grå till ljust brun flinta, med krusta.

Figur 9. Fyndtabell.

Kunskapspotential

Hålvägen, L1972:5794, anses i och med förundersökningen som färdigundersökt inom undersökningsområdet. Den syns inte längre i landskapet, och inga spår påträffades i samband med schaktningen, utöver de två fragmenten av hästskor. Inga ytterligare arkeologiska insatser anses behövas.

Gällande boplatsen L1970:3855 så anses lämningarna ha potential att belysa järnåldern i området, då endast ett fåtal lämningar som kan härröras till den tiden finns registrerade lokalt, och inga är undersökta. Möjligen skulle en huskonstruktion kunna finnas på plats, och redan nu kan man ana att aktivitetsytorna utanför en eventuell byggnad finns i norra och östra delen, där samtliga hittills påträffade härdar finns. Möjligheten finns också att hitta ytterligare fynd, som kan berätta om platsen och människorna som har uppehållit sig här.

ANTI-KVARISK BEDÖMNING / KOMMENTAR

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningssty-
perna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Läm-
ningstyp-listan* som är upprättad och ajourhållen av Riks-
antikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen
inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmil-
jölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den
vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda;
det ska vara en lämning efter människors verksamhet under
forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och
som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd
från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt
ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska
lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå an-
ses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för
vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel
fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare
utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna
fastställas. Lämningsen måste vara bekräftad i fält. Möjlig forn-
lämning kan även anges för en lämning som har undersökts
i samband med en arkeologisk undersökning, men där man
inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit
helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt
förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial,
skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält,
kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till
exempel boplatsslågen där en arkeologisk utredning steg 2
krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga
ovan mark.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-3469-2021
 Länsstyrelsens beslutsdatum: 2022-06-21
 Jönköpings läns museums dnr: 2021-186
 Uppdragsgivare: ..... Trafikverket
 Rapportansvarig: ..... Annie Rosén
 Rapportgranskning: ..... Mikael Nordström
 Fältansvarig: ..... Annie Rosén
 Fältpersonal: ..... Lotten Haglund
 Fältarbetstid: ..... 2023-11-16 - 2023-11-20,
 2024-03-21
 Län: ..... Jönköpings län
 Kommun: ..... Värnamo kommun
 Socken: ..... Voxtorps socken
 Fastighetsbeteckning: ..... Voxtorps-åsen 1:18 samt
 ..... Bor 4:7
 Koordinater: ..... N 6329290, E 449302
 ..... (Centrumkoordinater
 ..... för L1970:3855)
 Koordinatsystem: ..... Sweref 99 TM
 Höjdsystem: ..... RH 2000
 Fornlämningsnummer: L1970:3855, L1972:5794
 Fornlämningstyp: ..... Boplats samt färdväg
 Tidsperiod: ..... Järnålder
 Fynd nr: JM.57092:1-2
 Tidigare undersökningar: ..... Jönköpings läns museum ar-
 ..... keologisk rapport: 1993:28
 ..... Sweco uppdragsnum-
 ..... mer 13005322 2018-06-10
 ..... Sweco uppdragsnummer
 ..... 1355082000 2017-08-28

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Digitala referenser

SGU - Sveriges geologiska undersökning:

Jordarter 1:25000 - 1:100000 (<https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html> hämtad 2024-06-01)

Google earth Pro - desktopversionen

Satellitbilder över undersökningsområdet från 2006 samt 2009.

Tryckta källor och litteratur

Engman, F. 2018. *Arkeologisk utredning. Steg 2 inför ny väg 27, förbifart Bor. Voxtorps socken i Värnamo kommun, Jönköpings län*. Sweco uppdragsnummer 13005322 2018-06-10

Engman, F. 2017. *Arkeologisk utredning. Steg 1 inför ny väg 27, förbifart Bor. Voxtorps socken i Värnamo kommun, Jönköpings län*. Sweco uppdragsnummer 1355082000 2017-08-28

Skanser, L. 2002. *Kompletterande arkeologisk utredning, etapp 1. Riksväg 27. Arkeologisk utredning inför planerad ny sträckning av Rv 27 förbi Bor och Voxtorp. Voxtorps socken i Värnamo kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2002:62

Vestbö, Aa. 1993. *Arkeologisk utredning av riksväg 27 förbi Bor och Voxtorp, Voxtorps socken, Värnamo kommun, Etapp 1*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1993:28.

Bilaga 1. Schakttabell

För översiktskarta, se sidan 14, figur 7.

ID	Kontexttyp	Längd (m)	Bredd (m)	Area (m ²)	djup/Tjocklek	Beskrivning & tolkning
1	Schakt	7,9	1,8	14,0	0,3	Ytan metalldetekterades direkt efter avtrovning. Mycket stenigt. Större stenar och block, 0,3-1m. Fynd av del av hästsko i södra delen.
2	Schakt	9,8	2,7	26,7	0,3	Metalldetekterades innan och efter avtrovning. Mycket stenigt, med både lös sten 0,1-0,5m, samt markfasta block 0,5-1,1m.
3	Schakt	7,6	1,3	9,8	0,2	Extremt mycket sten och markfasta block. Nådde undergrund enbart på en liten yta. Metalldetekterades.
4	Schakt	18,3	1,5	28,3	0,6	Schakt, undergrunden kom på 0,6m, och är av gul sand. Inga anläggningar.
5	Schakt	15,6	1,6	25,0	0,5	Schakt, undergrunden kom på 0,5m, och är av gul sand. Inga anläggningar.
6	Schakt	12,7	1,7	21,4	0,5	Schakt, undergrunden kom på 0,5m, och är av gul sand. Inga anläggningar.
7	Schakt	14,4	1,7	24,6	0,6	Schakt, undergrunden kom på 0,6m, och är av gul sand. Inga anläggningar.
8	Schakt	10,5	1,7	17,7	0,6	Schakt, undergrunden kom på 0,6m, och är av gul sand. Inga anläggningar.
9	Schakt	37,0	3,3	122,4	0,6	0,6m djupt till övergång mellan matjord och sand. Två härdar påträffades centralt i schaktet.
10	Schakt	29,3	6,3	185,7	0,6	0,6 meter djupt. Svårt att hitta en bra nivå mellan matjord och undergrund. Flertalet anläggningar.
11	Schakt	8,6	1,7	14,8	0,5	0,5m djupt. Inga anläggningar.
12	Schakt	11,7	1,7	20,3	0,6	0,6m djupt. Svårt att hitta en bra nivå. En anläggning i form av ett stolphål.
13	Schakt	33,6	4,1	137,9	0,6	0,6m djupt schakt med flertalet anläggningar i form av nedgrävningar och stolphål.
14	Schakt	40,0	2,9	117,2	0,6	0,6m djupt. Svårt att hitta rätt nivå mellan matjord och undergrund. Inga anläggningar.
15	Schakt	26,7	2,8	75,6	0,6	En anläggning i form av en nedgrävning i NV. I övrigt tomt.
16	Schakt	13,9	2,9	40,5	0,6	Två nedgrävningar i NV. Inga fynd.

Bilaga 2. Anläggningslista

ID	Kontexttyp	Undersökt andel i %	Längd (m)	Bredd (m)	djup/ tjocklek (m)	Form i plan	Form i profil	Fyllnings- typ	Fyllnings- färg	Beskrivning & tolkning
1	Stenansamling	50	0,7	0,5	0,1	Oval	Flack	Sand	Ljust gråbrun	Stenansamling, med mindre stenar, 0,05-0,15m, med ljust gråbrun sand med enstaka kol som fyll.
2	Härd	50	0,9	0,8	0,2	Rund	Flack	Sand	Mörkt svartbrun	Härd, alternativt härdbotten. I ytan, vid rensning påträffades keramik (F1). Mörkt svartbrun sandig fyllning med kol och enstaka skörbrända stenar.
4	Stolphål	50	0,3	0,2	0,4	Rund	Spetsig	Sand	Gråbrun	Stolphål, runt, ca 0,2m i diam. Fyllning av gråbrun sand, med inslag av kol. Spetsig till rund form i botten
5	Stolphål	50	0,3	0,2	0,3	Rund	U	Sand	Brun	Stolphål, runt, 0,25m i diam. Brun till ljusbrun sand.
6	Stolphål	50	0,3	0,2	0,2	Rund	Flack	Sand	Gråbrun	Stolphål, 0,2m i diam, med flack botten. Ca 0,15m djupt.
7	Härd	50	1,3	1,0	0,2	Rund	Flack	Sand	Svart	Härd, rund, ca 1m i diam. Fyllning av svart sotig sand med skörbrända stenar i ytan, 0,05-0,15m, ca 2 liter. Stora bitar kol.
8	Stolphål	0	0,3	0,3		Rund			Gråbrun	Stolphål, runt, 0,3m i diameter. Ej undersökt.
9	Stolphål	50	0,3	0,3	0,2	Rund	U	Sand	Grå	Stolphål, runt, ca 0,3m i diameter. Djup 0,2m. Uriakad sandfyllning som i toppen är sotig. Något otydlig och flammig i plan.
10	Nedgrävning	50	0,9	0,8	0,5	Oval	Skal	Sand	Mörk till ljusbrun sand	Oval grop, 0,6 x 0,45m, 0,2m djup. Flammig mörk till ljusbrun sand med sotiga partier. Ett fåtal skörbrända stenar, ca 0,05m stora.

ID	Kontexttyp	Undersökt andel i %	Längd (m)	Bredd (m)	djup/ tjocklek (m)	Form i plan	Form i profil	Fyllningstyp	Fyllningsfärg	Beskrivning & tolkning
11	Stolphål	50	0,4	0,4	0,2	Oval	Skal	Sand	Ljusbrun	Stolphål, 0,4m i diam. Djup 0,15m. Ljusbrun sand med enstaka stenar, 0,05m.
12	Stolphål	50	0,5	0,2	0,1	Oval	Flack	Sand	Mörkbrun	Botten på stolphål 0,45x0,2m i diam, 0,1m djup. Fyllning av mörbrun, något flammig sand.
13	Nedgrävning	50	1,1	1,0	0,6	Oreg.	Oreg.	Sand	Gråbrun	Grop, cirka 1m i diameter och 0,6m djup. Fyllning av gråbrun sand med enstaka kolbitar. Mot botten mer rödbrun sand, vari en flinta (F2) påträffades. Vid undersökning växte anläggningen ihop med närliggande stolphål A11 samt A12.
14	Nedgrävning	50	1,1	0,9	0,7	Rund	Skal	Sand	gråbrun	Rund grop, ca 1m i diam, 0,65m djup. I norra delen sotig och kolrik sand, i södra delen gråbrun, något sotblandad sand. Vissa kolbitar nästintill sintrade.
15	Nedgrävning	50	1,3	0,9	0,5	Oval	Skal	Sand	Gråbrun	Grop, ca 0,9x1,3m stor samt 0,52m djup. Fyllning av gråbrun sand. Något flammig, samt sten i toppen.
16	Nedgrävning	50	0,8	0,6	0,3	Oval	Skal	Sand	Mörkt gråbrun sand med inslag av kol.	Rund grop, ca 0,6m i diam, 0,3m djup. Huvudsakligen runt till formen med ett litet utstick i NV där en sten, 0,1m i diam är. Fyllning av mörkt gråbrun sand med inslag av kol.
17	Nedgrävning	50	1,2	0,7	0,3	Oval	Skal	Sand	Gråbrun	Oval grop, 1,2x0,7m, 0,25m djup. Flammig fyllning av gråbrun till grå sand. En bit keramik i ytan.
18	Härd	50	0,8	0,8	0,2	Rund	Oreg	Sand	Gråsvart till brun	Härd, rund, ca 0,8m i diam. Djup 0,15m. Flertalet skörbrända stenar i ytan, 0,05-0,15m. Rikligt med kol.
19	Härd	0	0,5	0,4		Oval		Sand	Mörkt brunsvart	Härd eller härdbotten, med flertalet mindre skörbrända stenar, 0,05-0,10m, i ytan. Ej undersökt.

ID	Kontexttyp	Undersökt andel i %	Längd (m)	Bredd (m)	djup/ tjocklek (m)	Form i plan	Form i profil	Fyllnings- typ	Fyllnings- färg	Beskrivning & tolkning
20	Härd	0	1,0	0,8		Rund		Sand	Gråsvart	Härd med rikligt med skörbränd sten i ytan, 0,1-0,3m. Ej undersökt
21	Övrigt	50	3,3	2,1		Oreg.	Annan	Sand	Grå- flammig	Gråflammig yta med bränd lera.
22	Stolphål	0	0,3	0,3		Rund			Gråbrun	Stolphål, med gråbrun fyllning och enstaka kol i ytan. Ej undersökt.

Bilaga 3. Vedartsanalys, rapport

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 24033

**Vedartsanalyser på material från Jönköpings län,
Värnamo, Bor L1970:3855.**

Adress:
Box 178
791 24 FALUN

Telefon:
070 34 00 645
E-post: vedlab@vedlab.se

Bankgiro:
5713-0460
www.vedlab.se

Organisationsnr:
650613-6255

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 24033

2024-04-24

Vedartsanalyser på material från Jönköpings län, Värnamo, Bor L1970:3855.

Uppdragsgivare: Annie Rosén/Jönköpings läns museum

Arbetet omfattar tre kolprov från ett boplatsoområde. Proverna innehåller kol från al, björk och ek. Pk1 kommer ge den mest tillförlitliga dateringen, Pk 5 kan ge en högre egenålder. Provet från stolphålet, Pk4, innehåller björk och kommer från ett stolphål. Eftersom björk knappast har använts till bärande konstruktioner i mark så kommer björkkolet troligen inte från stolpen utan representerar annan aktivitet inom området.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
2	Pk 1	Härdbotten	4,4g	<0,1g 1 bit	Al 1 bit	Al <1mg	
5	Pk 4	Stolphål	<0,1g	<0,1g 10 bitar	Björk 10 bitar	Björk 7mg	
7	Pk 5	Härd	0,1g	<0,1g 14 bitar	Ek 14 bitar	Ek 8mg	

Erik Danielsson/VEDLAB

Box 178

791 24 FALUN

Tfn: 070 34 00 645

E-post: vedlab@vedlab.se

www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare
Björk Glasbjörk Vårtbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsén, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomy 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Bilaga 4. ^{14}C -analys

Uppsala 2024-06-18

UPPSALA
UNIVERSITETÅngströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1Postadress:
Box 529
751 21 UppsalaTelefon:
018 – 471 3124Hemsida:
www.uu.se/centrum/tandemlabE-post:
radiocarbon@physics.uu.seAnnie Rosén
Jönköpings läns museum
Box 2133
550 02 JÖNKÖPING**Resultat av ^{14}C datering av träkol från L1970:3855, Bor,
Värnamo socken och kommun, Jönköpings län. (p 5928)****Förbehandling av träkol:**

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Detta steg upprepas tills den lösliga delen inte längre är mörkfärgad.

Löslig fraktion fålls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-83416	186/21 Bor PK 1	-24,0	1 764 ± 39
Ua-83417	186/21 Bor PK 4	-26,3	2 207 ± 30
Ua-83418	186/21 Bor PK 5	-24,7	1 772 ± 30

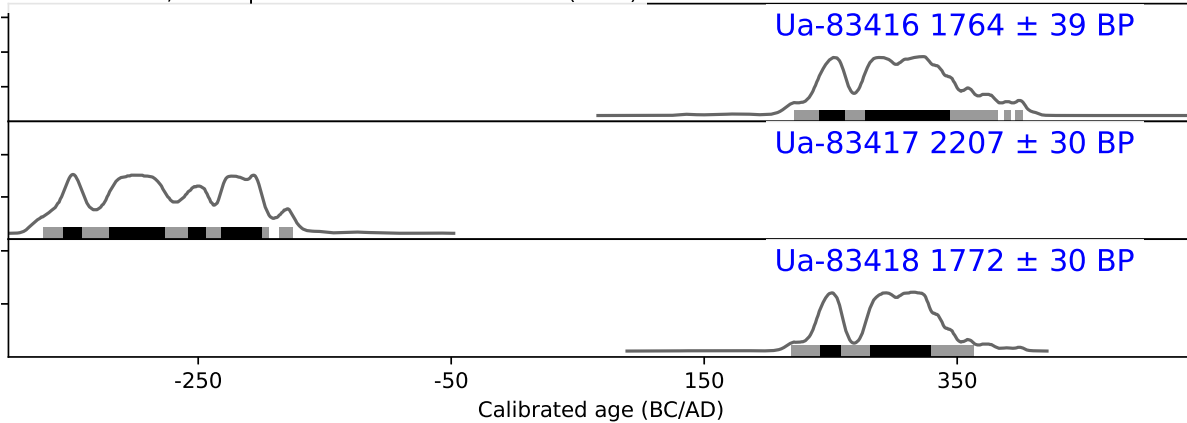
Med vänliga hälsningar

**Karl
Håkansson**Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson
Datum: 2024.06.18
07:00:40 +02'00'

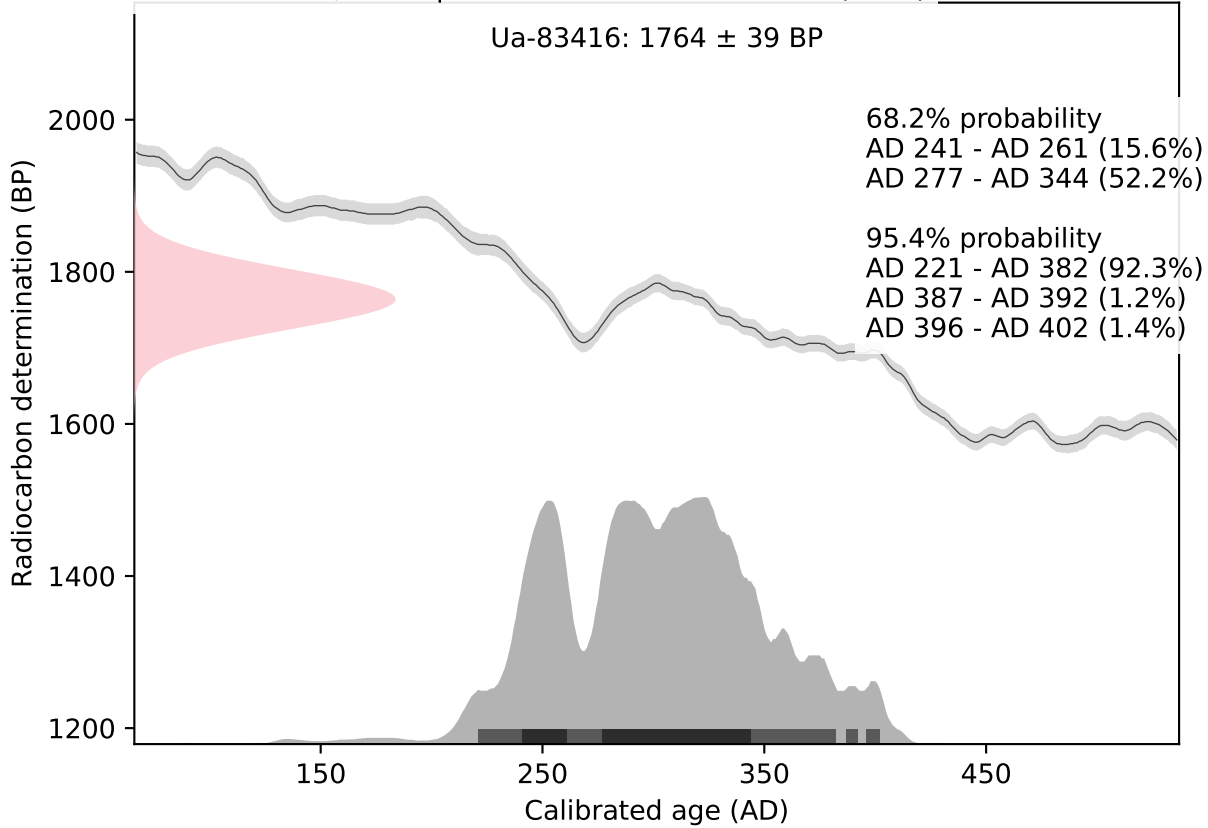
Karl Håkansson/Daniel Primetzhofer

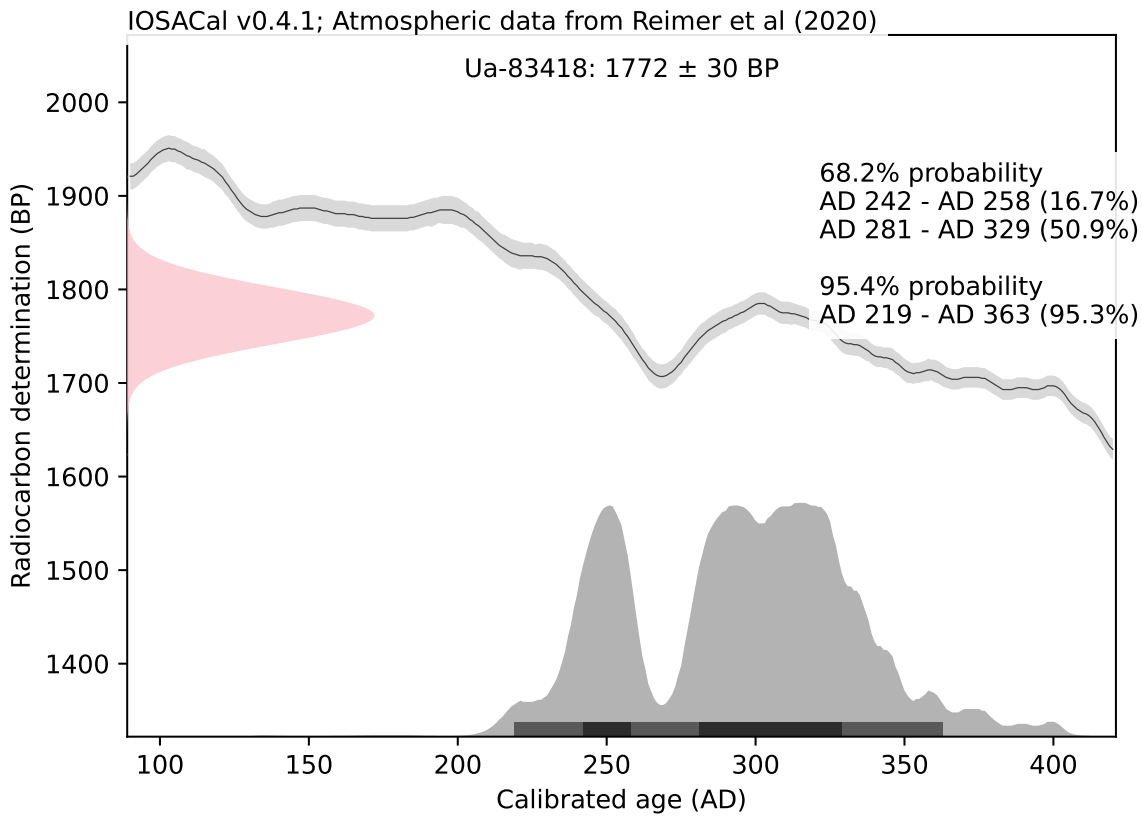
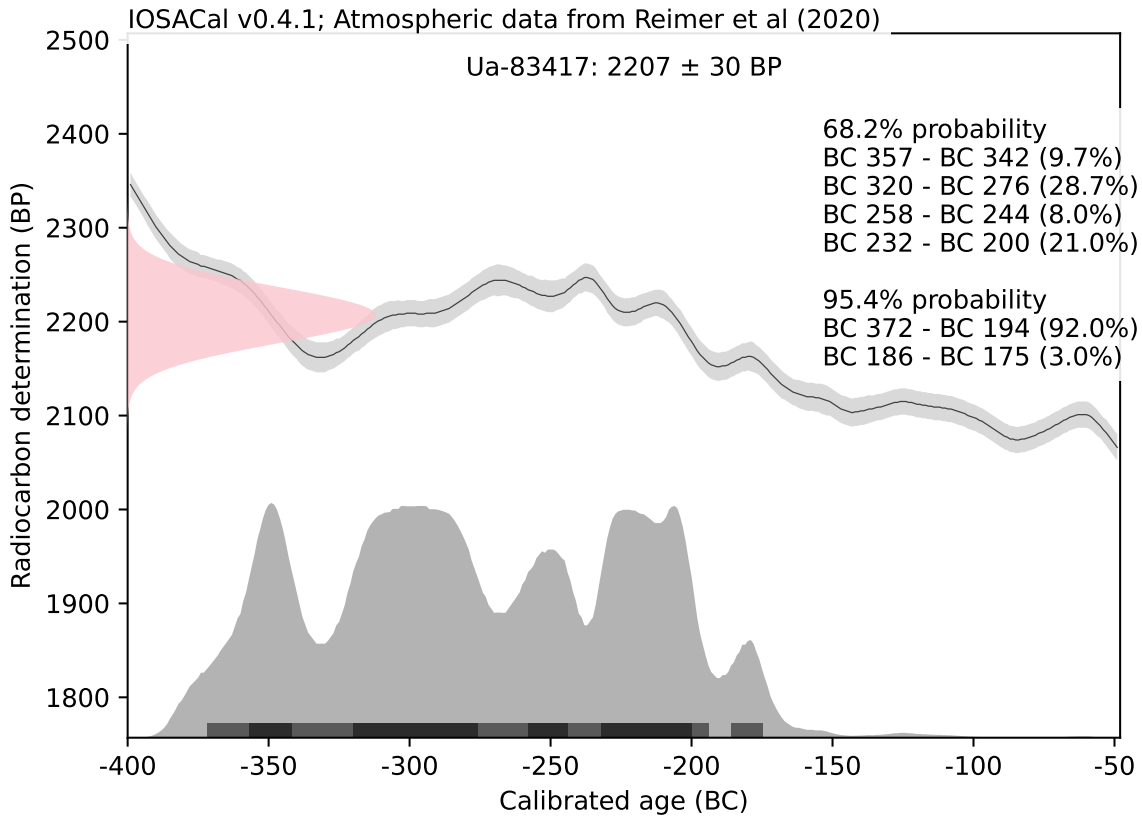
Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

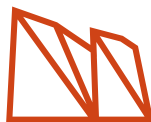

Under sen höst 2023 samt en dag under tidig vår 2024 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk förundersökning strax utanför Bor, Värnamo kommun. Anledningen var att väg 27 ska ledas om utanför samhället, och den planerade vägsträckningen skulle påverka två fornlämningar, färdväg L1972:5794 samt boplatssområde L1970:3855.

Tyvärr visade det sig att hålvägen har blivit förstörd av skogsbruk, och kunde därför inte återfinnas. I boplatssområdet påträffades däremot ett flertal anläggningar, där några har daterats till äldre järnålder.

Arkeologisk rapport 2024:33
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM